

УДК 519.642:624.044.624.15

А. С. Моргун, д-р. техн. наук, проф.; А. Д. Балатюк, студ.

ВИЗНАЧЕННЯ АКТИВНОГО ТИСКУ ҐРУНТУ НА ПІДПІРНУ СТІНКУ ЗА МЕТОДОМ ГРАНИЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Наведено матеріали про визначення активного тиску ґрунту на огорожі, дано розрахунки з знаходження активного тиску ґрунту на підпирну стінку та визначено величину горизонтальних переміщень бокової поверхні підпірної стінки.

Виконано порівняльний аналіз розрахунків з експериментальними дослідженнями І. В. Яропольського, розроблено методику визначення активного тиску ґрунту на огорожі.

Вступ

Проектування підпирних стін згідно з нормативними документами ведеться за методами граничних станів на основі даних геологічних вишукувань. Класичні теорії тиску ґрунту базуються на факті мобілізації активного і пасивного тисків ґрунту які в дійсності виникають лише у разі повного руйнування.

У сучасному будівельному проектуванні визначення бокового тиску ґрунту є актуальним питанням інженерної геології. Опір ґрунту зсуву часто є основним фактором, саме він визначає поведінку ґрунту під навантаженням. Стійкість ґрунтів у відкосах, за огорожами напруга пов'язана з міцністю ґрунтів на зсув. В роботі поставлено задачу напрацювання методики визначення зовнішнього горизонтального навантаження на підпирну стінку, перевищення якого призводить до порушення внутрішніх зв'язків між частинами ґрунту та спричиняють ковзання та зсуви.

Постановка задачі, визначальні співвідношення

Для числової реалізації за МГЕ задачі визначення тиску ґрунту (у цьому випадку піску) на підпирну стінку (рис. 1) бокова поверхня та підшва підпірної стінки на рис. 1 розбивались кожна на 5 граничних елементів (ГЕ), по довжині стінки взято 6 ГЕ. Напружений стан (τ_s, τ_r, σ_l) визначався в середніх вузлах кожного ГЕ по довжині та апроксимувався лінійною залежністю.

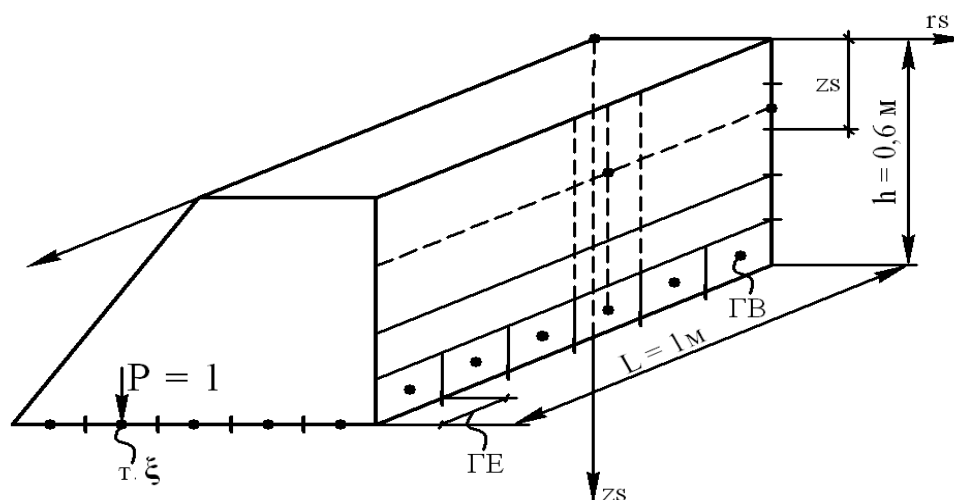

Рис. 1. Дискретизація підпірної стінки граничними елементами

Матричний запис розрахункового рівняння

$$K\bar{Y} = F, \quad (1)$$

де $\bar{Y}$ – вектор шуканих зусиль (τ_s – дотичні напруження в граничних вузлах (ГВ) бокової поверхні; τ_r – нормальні напруження в ГВ бокової поверхні; σ_l – нормальні напруження в ГЕ підшви підпірної стінки); F – вектор переміщень вертикальних та горизонтальних; K – матриця впливу МГЕ, яка склалася із фундаментальних розв’язків Р. Міндліна [1] для пружної півплощини

$$K = \begin{pmatrix} k_{ss} & k_{rs} & k_{bs} \\ k_{sr} & k_{rr} & k_{br} \\ k_{sb} & k_{rb} & k_{bb} \end{pmatrix}, \quad (2)$$

де підматриці першого рядка – це переміщення точок бокової поверхні S по вертикалі від дії одиничних сил, прикладених:

- вертикально до бокової поверхні $\tau_s = 1 (k_{ss})$;
- горизонтально до бокової поверхні $\tau_r = 1 (k_{rs})$;
- вертикально до підшви підпірної стінки $\sigma_l = 1 (k_{bs})$;

підматриці другого рядка – переміщення ГВ бокової поверхні підпірної стінки по горизонталі від дії одиничних сил, прикладених:

- вертикально до бокової поверхні $\tau_s = 1 (k_{sr})$;
- горизонтально до бокової поверхні $\tau_r = 1 (k_{rr})$;
- вертикально до підшви підпірної стінки $\sigma_l = 1 (k_{br})$;

підматриці третього рядка – переміщення ГВ підшви підпірної стінки від дії одиничних сил, прикладених:

- вертикально до бокової поверхні $\tau_s = 1 (k_{sb})$;
- горизонтально до бокової поверхні $\tau_r = 1 (k_{rb})$;
- вертикально до підшви підпірної стінки $\sigma_l = 1 (k_{bb})$.

Подвійне інтегрування знайдених із СЛАР (1) величин нормальних напружень τ_r по боковій поверхні підпірної стінки складала величину активного тиску ґрунту на підпірну стінку. Необхідна в формулі (1) величина горизонтальних переміщень бокової поверхні підпірної стінки визначається із таких міркувань [2]. Коли стіна нерухома, зсуви ґрунту за підпірною стінкою неможливі; боковий тиск ґрунту на стінку має залежати лише від пружних властивостей скелету ґрунту, які обмежуються практично для всіх ґрунтів ≈ 10 кПа.

Знайдений з (1) вектор напружень $\bar{Y}$ порівнювався з величиною пружних напружень ґрунту, що давало можливість визначити величини горизонтальних переміщень, після цього визначалась максимальна величина активного тиску ґрунту на підпірну стінку. В роботі проведено розрахунок за МГЕ бокового тиску піску мілкого (розмір зерен менше 0,25 мм) з такими фізико-механічними показниками: $c = 3$ кПа, $\mu = 0,3$, $E = 18$ МПа на стінку $L = 1$ м, висотою $h = 0,6$ м (рис. 1). Вектор нормальних напружень в граничних вузлах бокової поверхні склав $\tau_r = \{4,11$ кПа, $3,92$ кПа, $4,85$ кПа, $2,51$ кПа, $8,17$ кПа}. Інтегрування по боковій поверхні визначило величину активного тиску $E_a = 2,828$ кПа. З метою достовірності отриманих результатів дані числового розрахунку за МГЕ порівнювались з експериментальними дослідженнями І. В. Яропольського [3], який відмітив, що розподіл тиску ґрунту на підпірні стінки залежить від переміщення стінки (рис. 2).

Коли переміщення стінки не перевищують середнього розміру діаметра зерен ґрунту ($w < 0,2$ мм), виникає зсув частинок ґрунту. Для цього випадку величина активного тиску склала 2,8 кН.

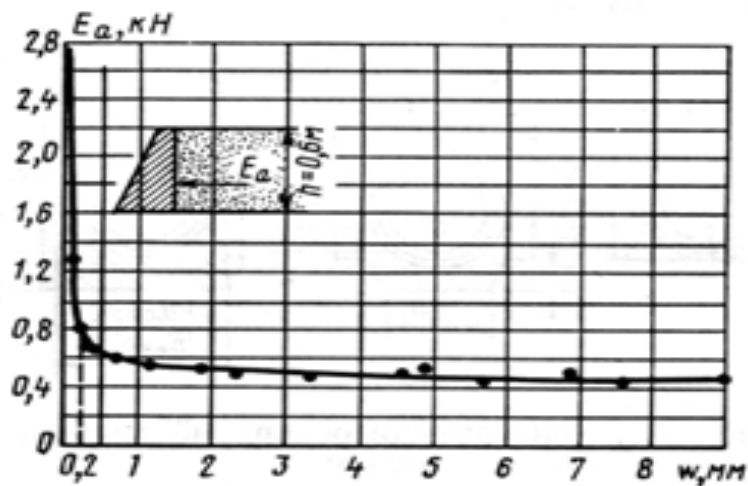

Рис. 2. Результати експериментальних досліджень І. В. Яропольського з визначення залежності активного тиску від переміщення підпірної стінки

Висновки

1. Розроблено за МГЕ методику визначення активного тиску ґрунту на огорожі.
2. Запропонована математична модель дозволяє з достатньою для практики точністю визначити боковий тиск ґрунту. Результати розрахунків збігаються з даними експериментальних досліджень І. В. Яропольського [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Моргун А. С. Метод граничних елементів в розрахунках паль / А. С. Моргун. — Вінниця : Універсум-Вінниця, 2000. — 130 с. — ISBN 966-7199-96-7.
2. Соколовский В. В. Статика сыпучей среды / В. В. Соколовский. — М. : «Высшая школа», 1960. — 241 с.
3. Цитович Н. А. Механика грунтов / Н. А. Цитович. — М. : «Высшая школа», 1983. — 288 с.

Рекомендована кафедрою промислового та цивільного будівництва

Стаття надійшла до редакції 1.11.11
Рекомендована до друку 14.11.11

Моргун Алла Серафимівна — завідувач кафедри промислового та цивільного будівництва;
Балатюк Анатолій Дмитрович — студент Інституту будівництва, теплоенергетики та газопостачання.

Вінницький національний технічний університет, Вінниця